

מכותל הישיבה

T"oa

עלון תורני חודשי מבית מדרשם של תלמידי ישיבת הכותל

מאת ר' אריאל שטיינמאן

המלכת הטוב על הרע בראש השנה

נעם אלטמן (ש"ד)

פרשת נצבים-וילך

גליון 12 | כה' באלול התשע"ז

כניסת השבת: 18:09

יציאת השבת: 19:19

מזל טוב!

לר' מיכאל וקרן הילוליאן
 על הולדת הבת טליה!
 לר' מתן טילים ורעייתו לרגל
 הולדת הבן איתן חיים!
 לאפי ויינשטיק (כולל) ולכל
 משפחתו לרגל נישואיו עם
 מרים!
 ליאיר עזראן (ש"ד) לרגל
 נישואיו עם גאולה!

מצוות התקיעה בשופר מהווה את מוקד העבודה בראש השנה. הגמרא (ר"ה לגב) לומדת את אופי התקיעות ומספרם מאמו של סיסרא - "בעד החלון נשקפה **אם סיסרא** בעד האשנב מדוע בָּשַׁשׁ רָכְבוּ לְבוֹא" (שופטים ה כח), במבט ראשוני נראה הדבר תמוה מאוד, ללמוד את מצוות היום דווקא מהאם של אותו רשע?? וכי לא היו יכולים חז"ל למצוא מקור אחר לתקיעות?! ועוד, מדוע בגלל שהיא בכתה על בנה מאה יבבות אנו צריכים לתקוע בשופר מאה תקיעות?¹ בנוסף, יש לזכור שלתקיעה בשופר ישנה משמעות חשובה נוספת, והיא המלכת ה' - "ובמה? בשופר, כדי שתמליכוני **עליכם**" (ר"ה טז, א), ויש לברר מהו הקשר המהותי בין השופר להמלכת ה'.

ישנן שתי אפשרויות בהתמודדות עם הרע: אפשר להילחם בו חזיתית ולנסות לסלקו - אך אז, בקרב כמו בקרב, לעתים מנצחים ולעתים מפסידים, היום אתה מנצח, ולמחר יתכן שהוא יכניעך. במצב כזה, ישנם ניצחונות נקודתיים אך אין הכרעה מוחצת, אין שלטון מוחלט לטוב, חסרה ההמלכה השלמה של הטוב על הרע כי מבחינה פנימית עדיין יש התנגדות. ברם, ישנה אפשרות אחרת לנצח את הרע, להגיע להכנעה שלמה - **בכך שמראים שכל הרע שיש בעולם הוא למעשה רק כלי-שרת ביד הטוב**. אולי זוהי הכוונה כשאומרים "וכל הרשעה כולה כעשן תכלה" - כל הרשעה היא רק עשן, דמיונות ללא שום אחיזה במציאות.² **המלכת ה' בעולם היא לא ביטולו של הרע, אלא היא ההבנה שהדברים שנראים כרעים, הם לא באמת כך אלא רק כלים לשלטון הטוב**.

אם נחזור לסיסרא, נראה כי הוא לא מת בקרב, אלא הוא ברח לאוהלה של יעל ושם מצא את מותו על ידה, **סיסרא מת כאשר יעל קוראת לו אליה לאוהל**, יעל הצדקת קוראת לרשעה אליה, אל המגרש הביתי שלה, עבירה יכולה להיות מצווה, "גדולה עבירה לשמה" (מזיר כג, ב). למעשה, **יעל לקחה את הרע, והראתה שגם הוא חלק מהטוב**.

אם סיסרא בוכה מאה בכיות. מאה זה שלמות³, היא יודעת שהבן שלה לא מת בצורה זמנית, אלא זה אובדן מוחלט של הגוף והרע לשם הרוח והטוב (שפתי חיים, מועדים עמ' קפ). א"כ, **תקיעות השופר הן לא מלחמה לביטול הרוע, אלא לשימוש ברע למען הטוב, כל מה שנושפים בו, כל הכוחות והיצרים, זה חלק ממלכות ה'**.

והנה, כאשר נתבונן בשופר נשים לב כי השופר עשוי מקרן של איל, הקרניים מסמלות את הכוח, כדכתיב "בהם עמים ינגח" (דברים לג). בהמה היא כוח, והקרן מבטאת את שיא כוחה, בתקיעת השופר אנו לוקחים את הכוח הזה, **ונושפים בו רוח**, אנו מראים כי "לא בחיל ולא בכוח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות" (זכריה ד ו).

בעולם אנו רואים עמים מתנגחים, ניתן היה לחשוב שהמדד לניצחון הוא מי שנוגח הכי חזק, אך בהמלכת ה' אנו מראים שאין זה נכון, אנו לוקחים את שיא הגופניות והעוצמה, ונושפים בה רוח ומראים **שכל הכוח הנראה לנגד העיניים הוא הכל כוח רוחני**, איננו מבטלים את הכוח ומסרסים את הגוף, אין לזלזל בכוחניות של העולם הזה, 'שופר שנסדק - פסול'. אלא אנו ממנפים את הגשמיות, ובתוך כל החומריות של העולם הזה נושפים רוח וממליכים את ה'.

נחתום לסיום בשבת קודש - מדוע כאשר ר"ה חל בשבת לא תוקעים בשופר? הרי זה כל עניינו של היום! אלא שבשבת איננו כלל זקוקים להארת השופר, **עצם המהות של השבת היא ניצחון הטוב על הרע ולא מתוך ביטול הרע, אלא בשליטה עליו**. בשבת אנו מתענגים, 'עונג' הוא השילוב הקדוש בין ההנאה הגופנית להנאה הרוחנית, בשבת אנו מצויים לאכול, לשיר, לישון וליצור מערכת קדושה של מעין עולם הבא בתוך העולם הזה, בדיוק כמו השופר.

שנזכה כולנו להמלכה השלמה של הרוח על החומר, הטוב על הרע, כתיבה וחתימה טובה!

העלון מוקדש לע"נ גוטה יקוט בת איזה (חזן), ולרפואת הרב חיים ישעיהו בן אהובה ליבה

- ❖ האם אשה יכולה להעיד בב"ד? 'אלון חודשי - סוגיות ליבה חברתיות' ר' אלון אלהרר עמ' 2.
- ❖ 'ראש' ו'שנה' הילכו יחדיו?? ר' דביר לוי - עמ' 2.
- ❖ כיצד התיר הבאה"ל לברוך את עלי החסה?? עמ' 3 - 'שאלה למתקדמים'.

לטגובות ושליחת מאמרים:

rziv111@gmail.com

א. מערכת: זיו ששון ארזי

¹ פסיקת הערוך בגמרא שם.
² ניתן אף לראות זאת בתקיעת השופר - השברים והתרועה נוצרים על ידי הפסקות בקול השופר, על ידי הריק. המקומות של השבר ושל הצרות (תרועה מלש' רעוע. ה.העורך) הם לא עצמיים אלא רק העדר של אור ה', הרשעה היא לא משהו עצמי, אלא מקום שבו עדיין לא האירו מספיק את האור של הקב"ה. ישנם ניסיונות בחיים, אך גם שם בתוך הנפילות נמצא ה' יתברך.
³ עשרת הספירות במילואם, עשר כפול עשר.

הקב"ה רצה בתחילה⁵ שהעולם יתעלה וישוב לאלוקות בעזרת הנהגת המשפט (מידת הדין) לבדה, אבל ראה שבני האדם והבריאה לא יעמדו במידת הדין וכך יעכבו את העולם מתיקונו ולכן שיתף עימה את מידת הרחמים (הנהגת הייחוד).

משמעות הנהגת הייחוד היא שבתוך הנהגת הטבע הכניס הקב"ה קו דק⁶, שהוא בעצמו 'חוק עוקף' את חוקי הנהגת המשפט. 'התערבות אלוקית' שבלעדיה אין העולם יכול לבוא לתיקונו⁷.

במהלך השנה אנו מונהגים בהנהגת המשפט בלי התערבות נגלית לעין של הנהגת הייחוד, במהלך השנה- לא שייכת בחינת ה'ראש', אשר קיימת רק בזמן שהקו (שיש לו התחלה אמצע וסוף) פועל את פעולתו, זאת הוא עושה ומגלה בראש השנה, כשנכנסת הנהגת הייחוד ומתערבת בדין ומכריעה את הדין לטובת המגמה האלוקית השלמה.

לסיכום ובקיצור: בראש השנה שייך גם 'ראש' וגם 'שנה', גם דין וגם רחמים, גם עיגולים וגם קו. ראש השנה נקרא יום הדין, אבל עלינו לדעת שאת הדין הזה מנהלת הנהגת הייחוד והעולם וודאי יצא זכאי וימשיך לעבר מטרותו, וכל מי שיבוא ויפעל עם אל, ויידבק בהנהגה מיוחדת זו המתגלה בראש השנה, וודאי שיצא זכאי בדין. **שנהיה לראש ולא לשנה!**⁸

⁵ האם שייך חרטה אצל הקב"ה? ראה בספר טל חיים לימים נוראים פרק א'.

⁶ נפש החיים, שם.

⁷ רמח"ל, פת"ח, כז. לפעמים בא חוק זה בגילוי ניסי ולפעמים בהסתרה, דרך הנהגת המשפט, 'הטבע', וזהו הנקרא - נס נסתר.

⁸ ראה מאמר החכמה לרמח"ל שכך מגדיר את ראש השנה, והסביר הרב אריה שפירא שליט"א שהנהגת הייחוד תפעל אצל יחידים שידבקו בה ולא אצל כולם, כי אי אפשר לבטל את חוקי המשפט אלא ע"י חוק החנינה "חונתי את אשר אחון" במתנת חיים (שמות, לג, ט) שהוא חוק עוקף חוק.

המושג 'ראש השנה' הוא לכאן תרתי דסתרי, 'אוקסימורון', שהרי **ראש**- מורה על קצה והתחלה. **שנה**- מורה על חזרה מעגלית (מלשון שינון ולשנות). וכידוע מכיתה ג' בשיעור הנדסה- **בעיגול- אין ראש אמצע וסוף**. א"כ, מה שייך 'ראש' ל'שנה'!?

הנה, לפני בריאת העולם, בטרם כל יציר נברא, היה רק את אורו של הקב"ה, וכאשר עלה הרצון לברוא עולם שהוא יצירה נפרדת מהאלוקות, כבר לא 'רק הקב"ה', היה צריך הקב"ה לצמצם אורו ולפנות מקום בו ניתן לברוא את העולם⁴.

החלל שנוצר, מנוהל בחוק שהקב"ה טבע בעולם, שנקרא 'הנהגת המשפט' ('ר' רמח"ל, פת"ח, כז). הנהגת המשפט עניינה ניהול **מעגל** החיים באופן טבעי, ללא ניסים המתערבים ומשנים את סדר היום-יום. הטבע, מתנהג בצורה מעגלית **כטבעת**, השמש זרחה היום ותזרח גם מחר, וכמאמר שלמה המלך: "דור הולך ודור בה... **סובב סובב** הולך הרוח ועל **סביבותיו** שב הרוח... ואין כל חדש תחת השמש" (קהלת א, ד-ט). אנו מתרגלים למעגליות החיים, כי רק כך אפשר לחיות במודעות של עבודה ובלי לצפות להפתעות מיוחדות.

הנהגת המשפט המושלת בעולם באה לקדם את העולם לכיוון ייעודו, שהוא, השבת כל המציאות אל האלוקות, אל המצב השלם שקודם הבריאה. ברם, אנו בני האדם לא תמיד עומדים במשפט ונופלים, וכך- העולם לא יוכל לכאורה להגיע לייעודו.

זה מה שחז"ל ברוח קדשם וגאונותם מלמדים אותנו: "מתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים שיתף מדת הרחמים למדת הדין" (ב"ר יב, טו).

⁴ המושג 'סוד הצמצום' הוא מושג רחב ועמוק, להרחבה ראה 'נפש החיים', שער ג', ובשאר הספרה"ק.

האם אשה יכולה להעיד בבית דין?

ר' אלון אלהרר

אלון חושי - סוליות איבה חפניות

ביחד לא נאמין להם וודאי שלא חושדים אותם לשקר. אלא כך היא גזרת הכתוב.

חינוך מצוה לז- אין הנשים בתורת עדות כיוון שצריך כיוון וישוב דעת הרבה, וכיוון שאין הנשים עוסקות בישובו של עולם הן לא ידעו לשים לב לפרטים הנצרכים בעדות.

ישנם מקומות שנהגו הנשים להעיד בדברים מסויימים. בתרומת הדשן (סימן שנג') מובא שאשה נאמנת להעיד על בגדי אלמנות של אשה אחרת או על מקומות 'בבית כנסת של נשים', וכן מצינו שיוולדת נאמנת על הולד להגיד של מי הוא אף שיש בו משום הוצאת כסף מהאשה לפדיון בכורות. גם בשו"ת מהרי"ק (סימן קע"ט) דן בדבר דומה - אשה ראתה דבר שרק היא ראתה אותו ואם היא לא תעיד לא יהיו עדים אחרים- נאמנת.

מאז ומתמיד נושאי המשפט היו נושאים שהעסיקו את החברה. בדורנו צף ועולה מחדש הדיון לגבי קבלת עדות מאשה בבתי הדין.

הגמרא¹ בשבועות קובעת למי מותר להעיד: "שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים ברחקין ולא בקרובין, בכשרים ולא בפסולים.. ואינה נוהגת אלא בראויין להעיד" הגמרא על אתר מסבירה שהטעם הוא משום שכתוב: "ועמדו שני אנשים" דורשת הגמרא אנשים ולא נשים.

אולם, כבר בגמרא ביבמות מובא שיש הלכות שהאשה כן נאמנת להעיד- בכל מקום שעד אחד מועיל (איסורין, גילויי מילתא, בעלה שהלך למדינת הים, אין אפשרות לסמוך על מישהו אחר (יולדת), ועוד).

בראשונים נאמרו מספר טעמים לאיסור עדות אשה:

רשב"א- גזרת הכתוב אנשים ולא נשים. לפי הרשב"א הפסול הוא לא משום חוסר נאמנות שהרי גם אם משה ואהרן יבואו לפנינו להעיד

¹ המאמר כולו מתבסס על שיעורים של הרב עוזי פוקס שליט"א.

השו"ע פסק שנשים פסולות להעיד אך **הרמ"א** הביא את דעת תרומת הדשן והמהרי"ק דלעיל שבמקום שאין אדם אחר להעיד אשה נאמנת או במידי דאקראי כגון דברים של נשים - אשה נאמנת.

בשו"ת משפטי עחיאל (כרך ד' חו"מ סימן כ') בירר האם טעם פסול האשה הוא משום שחיישינן לשקר או כגון החירשים והסומין שאינם מבינים דבר או כטעם הפסולים והקרובים שמשום גזרת הכתוב אינם נאמנים.

הרב עחיאל מסיק לבסוף שודאי לא חיישינן שהן משקרו, דאל"כ לא היה צריך פסוק מיוחד לפוסלו, אלא הטעם הוא משום דלא דייקי כלומר שאין דרכן לעסוק בדברים שבממונן. א"כ, כיום שנשים עסוקות ומצויות בענייני כספים - רשאים הקהל לתקן שיאמינו עדות אשה בדיני ממונות.

כאמור כל הנאמר כאן הוא אך ורק לענייני ממונות אך בדיני אישות אין האשה נאמנת.

להזהיר גדולים על הקטנים ביוהכ"פ

ידידיה וינברג (ש"א) ור' זיו ששון ארזי

עיון במסכת תלמוד בבלי - יומא

אלא מדרבנן, שלא ייתכן שאם הגדול עושה את האיסור הוא עובר מדרבנן, ואם מאכיל לאחר יהיה חייב מדאורייתא, זה וודאי אינו, אלא על כרחך שהמאכיל קטן באיסור דרבנן אסור מדרבנן בלבד, ואם כן, **ע"פ תירוצו של הר"ש קלוגר, נאמר שגם המאכיל קטן באיסור עשה דאורייתא אינו עובר אלא מדרבנן**, וכיוון שאינו אסור אלא מדרבנן בלבד, כבר מצינו שביוהכ"פ חכמים הקלו בדבריהם לצורך קטן.

והרב יוסף אנסבכר שליט"א חשב לתרץ שלעניין לאו של 'לא תאכילום' חמור איסור דרבנן מעשה דאורייתא, כי כל העניין הוא שאסור לגרום לקטן לעבור על איסור, אבל בעשה זה רק ביטול עשה ואינו עברה ממש.

והרב ציקי ברלין שליט"א רצה לתרץ באופן אחר - בכל איסור יש את מעשה האיסור ואת תוצאת האיסור, האיסור של גדולים על קטנים הוא היכא שאותו מעשה איסור שנעשה בגדול נעשה בקטן, אלא שקטן פטור לפי שאין בו דעת, משא"כ ברחיצה וסיכה, שמעשה העינוי בקטן וגדול שונה, שכן לגדול הווי עינוי היכא דנמנע מרחיצה וסיכה, אך בקטן גם אם נהנה מהרחיצה או הסיכה, ויש לו בזה תענוג כלשון הר"ן, היכא דאינו רוחץ או סך לא הווי עינוי בשביל, דלכתחילה יעדיף שלא לרוחץ גם אם תוצאת הרחיצה מענגת אותו. ולהכי גדול לא מזהר לעשות בקטן, מעשה שונה משלו. וכה"ג כתב בשו"ת מרחשת (ח"א סי' יב' אות א ס"ק ד בהע') גבי האכילת קטן, שאינו במצות עינוי כלל, ע"ש¹⁰.

שאלה למתקדמים (מי שהספיק להגיע לסוגיית 'קניבת ירק' שבת קיד, ב).

הריטב"א כותב: 'פרש"י ז"ל להסיר העלים העליונים שהם רעים, והקשו עליו דאם כן **מלאכה גמורה [היא] דהיינו בורר** ואנן לא שרינן אלא שבות דרבנן'. וכ"כ הרשב"א והר"ן בחידושיהם.

ועי' בבאה"ל סי' שיט"א ד"ה "מן העלים המעופשין" שכתב להתיר בחסה להוציא את מוצא העלים המעופשים שמבחוץ כדי להגיע לעלים הטובים שבפנים, 'דהוי ליה כמסיר הקליפה לאכול התוך'.

וצע"ג כיצד התיר הבאה"ל דבר זה לכתח' והרי יש ראשונים (רשב"א, ר"ן, ריטב"א) שמחייבים מדאורייתא משום בורר!

המשנה ביומא (עג,ב) מונה חמישה עניינים האסורים ביוהכ"פ: אכילה ושתייה, רחיצה, סיכה, נעילת הסנדל ותשמיש המיטה. נחלקו הראשונים גבי שאר העניינים מלבד אכילה ושתייה האם אסורים מדאורייתא או מדרבנן:

דעת **הרמב"ם** (פ"ה מהל' שבת עשור ה"ד) שגם שאר העניינים הם מדאורייתא, אל שלא חייב עליהם כרת, כמובא בגמ' (עד,א).

אולם, דעת **התוס'** (יומא ע"א, תוס' ישנים עג,ב) ששאר העניינים הם רק מדרבנן, ואלו הן ראייתיהם:

א) במשנה לעיל הקלו למלך וכלה לרחוץ את פניהם.
ב) ר' אליעזר (שם) התיר לילודת נעילת הסנדל, אע"פ שאין בכך פיקוח נפש, ואם מדאורייתא כיצד התיר.
ג) הגמ' (ע"ב) התירה למי שידיו מלוכלכות בצואה (לכלוך) וכן למי שיש לו חטטין (=פצעים) בראשו לרחוץ כדרכו ואינו חושש.
ד) התירו לקטנים את כל העניינים מלבד נעילת הסנדל, ולא החמירו לחנכם לזה כמו לכל מצוות התורה.
ה) הקשה **הר"ן** על הרמב"ם שסובר שכל העניינים אסורים מדאורייתא, היאך התירו לגדול לרחוץ את הקטן, והרי יש לאו 'לא תאכילום' - להזהיר גדולים על הקטנים, שאסור לגדול לגרום לקטן לעבור עבירה, ואם אסור מדאורייתא היכי שרי הכא? בשלמא אם אסור רק מדרבנן אז ניחא כיוון שלצורך תינוק הקלו חכמים בדבריהם.

הר"ש קלוגר (חכמת שלמה תרי"א) תירץ את קושיית הר"ן ואמר שכל האיסור לגדולים להאכיל קטנים זה דווקא בלאו דאורייתא, אבל עשה אע"פ שהוא מדאורייתא.

הקשה **הרב עובדיה זצ"ל** (יביע אומר ח"ג, או"ח סי' נב') - קשה מהרמב"ם עצמו שהרי פסק שאסור להאכיל קטנים אפילו באיסור דרבנן (וכן נפסק בשו"ע סי' שמג'), "וא"כ ודאי שמכ"ש איסור עשה של תורה לא גרע מאיסור דרבנן" והדרא קושייא לדוכתה.

ותי' הרב עובדיה זצ"ל (ע"פ הפר"ח סי' תרי"א) שאינו אסור אלא דבר איסור ממש כגון שקצים ורמשים וכו', שהאיסור עצמו אסור מצד החפצא. אך כאן המאכל עצמו מותר, אלא שהשעה אוסרתו והווי כאיסור גברא, וקטן אינו מצווה לענות נפשו, ולכן חכמים הקלו בו כיוון שרבייתיהו (=דרכם של הקטנים) בכך.

חשבנו לתרץ את קושייתו של הרב עובדיה זצ"ל על הר"ש קלוגר ולומר דלא קשה מידי, שודאי האיסור להאכיל קטן באיסור דרבנן אינו

¹⁰ **ההערה** - אח"כ מצאנו בחכמת שלמה בעצמו בהמשך שכתב מעין זה, בתירוץ אחר, שתלה בכך שכל עינוי יוכל"פ תלויים ביתובי דעתא, וכיוון שלקטן אין דעת לא שייך במעשיו יתובי דעתא ואין כאן מעשה איסור כלל.

5) **פיסוק התפילה** - פיסוקה הנכון של התפילה הוא הבסיס להבנת הדברים. אך דא עקא שנשתרשו בתפילותינו כמה דברים משונים (בעיקר בקהילות אשכנז). לחידוד הקוראים נביא כמה דוגמאות ונציגם בדרך שאלה:

השאלה	המילים בתפילה	רמז למקור השיבוש
איפה ה'פסיק'?	"בשמחה רבה ואמרו כולם"	רמז: מנהג החזנים להכריז בקול רם את המילים האחרונות בכל קטע.
בני ישראל 'ענו ואמרו' דבר אחד או ש'ענו' משהו 'ואמרו' משהו אחר?	"זה א-לי ענו ואמרו"	רמז: מנהג החזנים.
האם מילים אלו מחוברות למשפט שלפניהן או שהן משפט בפ"ע?	"ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים"	רמז: אשמת המדפיסים.
כנ"ל.	"כי אתה שומע תפילת כל פה עמך ישראל ברחמים"	רמז: כנ"ל.
האם זהו סוף פסיקה/סוף פסוק/אמצע פסוק?	"ומצאת את לבבו נאמן לפניך"	רמז: כנ"ל.

התשובות בקצרה: בברכת אמת ואמונה "משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו כולם" מקובל שהחזן מכריז **"בשמחה רבה ואמרו כולם"**. כמובן שהשמחה תהיה רבה יותר אם הפסיק יהיה במקומו "לך ענו שירה בשמחה רבה, ואמרו כולם (מי כמוך...)". כך גם בהמשך הברכה החזן מכריז **"זה א-לי ענו ואמרו"**, כמובן הכוונה היא שעם ישראל ענו "זה א-לי ואנוהו", ובנוסף אמרו "ה' ימלוך לעולם ועד", ולכן צריך לשים פסיק לפני "ואמרו" (ראה בסידור הרוקח ובפרישה או"ח סי' מט).

"ותחזינה עינינו" המדפיסים הדפיסו את 'יעלה ויבוא' לפניו וכך משפט זה נשאר (גם בימות החול!) מחובר לחתימת הברכה. בדומה לכך אירע גם ל**"כי אתה שומע..."** בברכת שמע קולנו וגם ל**"ובנה ירושלים..."** בברכת המזון.

ב'ויברך דוד' מגביה החזן את קולו במילים **"ומצאת את לבבו נאמן לפניך"**, זהו אמצע פסוק! ביום שיש ברית מילה נהגו שהמוהל קורא בקול רם מ"וכרות עמו הברית" ואילך (מזכר במגן אברהם סי' נא סק"ט), מסתבר שזה מה שגרם למדפיסים לסמנו כפסקה חדשה.

ויהיו נא אמרינו לרצון לפני אדון כל!

עם התקרב הימים הנוראים, נידרש בזה לכמה עניינים פחות ידועים בהנהגת שליח הציבור.

"אמרו בעלי הקבלה האמתית כי הקולות והגנינות מפני עני שמים ועבי שחקים להעלות התחינות והבקשות שם" (תורת המנחה, פרשת חיי שרה). חשיבות רבה נודעת לניגוני התפילות המסורתיות העוברים בקהילות ישראל מדור לדור. גם שאר שירים וניגונים בתפילה מסוגלים לעורר ולפתוח את הלבבות. במאמרנו לא נעסוק בחשיבותם של אלו אלא דווקא בפרטי ההלכות בהם יש להיזהר בניגונים השונים בתפילה.

1) **שאלה:** האם מותר להאריך בניגון מילות התפילה או שזה נחשב להפסק? בשו"ת תרומת הדשן (סי' כז) כתב שהזמן שהכונים מאריכין בניגונה ומסלסלים בברכת כהנים נחשב כחלק מהברכה לעניין זה שניתן להתפלל בזמן זה על הטבת חלום. מכאן שהניגון במילות התפילה הוא חלק מהתפילה ואינו הפסק, כך כתב הרב וואזנר (שבט הלי ח"ה סי' טז). אגב, מותר לנגן אף בשם ה' (כמובן ביראה ובהגייה נכונה) ומעשה בת"ח שעשה שאלת חלום על כך והשיבו לו מהשמים: רננו צדיקים בה' – כלומר שאפשר לנגן בשם ה' (שו"ת חיים שאל, ח"ב סי' לח). **אך מנגינות בעלמא שלא כחלק מהמילים – דינם כשהייה באמצע התפילה שאם מאריך בה יותר מדי הוי הפסק** (דין שהייה בשו"ע או"ח סי' קד סע' ה). **תשובה בתמצות:** ניגון במילות התפילה אינו נחשב להפסק.

2) **הארכה בסיום ברכה** – לעיתים מאריך החזן הרבה בסיום הברכה, כגון "המברך את עמו ישראל בשלווה", במקרה זה צריך להמתין ולענות אמן רק כשיסיים החזן עד הסוף (משנ"ב סי' קכד ס"ק לה, ועיין רבבות אפרים ח"א סי' פח). יש שמתוך הרגלם עונים אמן לפני שהחזן מסיים ולכן צריך החזן להיזהר ולא להאריך מדי בסיום הברכות (יביע אומר ח"ו או"ח סי' ז). פתרון נוסף - יש החותכים את ניגון התיבה האחרונה כך שה'אמן' שעונים הציבור ישלים את המנגינה.

3) **הארכה ב'ואמרו אמן'** – הקדיש מורכב ממספר קטעי תפילה לה'. חלק מקטעי התפילה מסתיימים במילים "ואמרו אמן" – כמובן מילים אלו אינן תפילה לה' אלא בקשה מציבור המתפללים... לפיכך עניית האמן של הציבור היא על התפילה שנזכרה לפני מילים אלו. לאור זה כתבו כמה אחרונים (ומובא במשנ"ב שם) **שאם החזן מאריך הרבה ב'ואמרו אמן' יש לענות אמן מיד עם סיום קטע התפילה ולא להמתין לו.**

4) **חזרה על מילים** – כדי להתאים בין המילים למנגינה יש חזנים החוזרים על המילים כמה פעמים. הגמרא בברכות (לגב) אומרת שהכופל את המילה 'שמע' שב'שמע ישראל' הוא מגונה, ופירש שם רש"י שהוא כמתלוצץ. הפוסקים (עיין יביע אומר שם) מנו כמה בעיות בזה, ועיקרן: 1. החזר על תיבות, בעצם מדבר באמצע הברכה חזו הפסק (עיין עוד באג"מ או"ח ב סי' כב). 2. בש"ס מובא בכמה מקומות הפסוק "הקריבהו נא לפתחך" (מלאכי א ח), כלומר צריך להתנהג לפני ה' כמו שמתנהגים לפני מלך (פ"ה) ובוודאי לא היינו אומרים לראש הממשלה "כבודו מלא מלא עולם" ומשפטים מגומגמים אחרים. לפי טעם זה יש להימנע מלחזור על תיבות גם בתפילות שאין בהם דיני הפסק, כגון 'יקום פורקן' ואף תפילה לשלום המדינה.